

УДК 378.147:796.011.1

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заплішний І. І., Боровик В. В., Кузьменко П. І.

У статті на основі вивчення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки до оздоровлення школярів досліджується сутність змісту теоретико-методичної підготовки студентів з цього питання, накреслюються основні шляхи формування професійно важливих якостей особистості майбутнього вчителя до фізкультурно-оздоровчої роботи й розробляються конкретні практичні рекомендації щодо підготовки вчителя до такої діяльності.

***Ключові слова:** фізичне виховання, фізкультурна освіта, фізична підготовка, засоби фізичного виховання.*

В статье на основе изучения современного состояния профессионально-педагогической подготовки к оздоровлению школьников исследуется сущность содержания теоретико-методической подготовки студентов по этому вопросу, рассматриваются основные пути формирования профессионально важных качеств личности будущего учителя к физкультурно-оздоровительной работе и разрабатываются практические рекомендации по подготовке учителя к такой деятельности.

***Ключевые слова:** физическое воспитание, физкультурное образование, физическая подготовка, средства физического воспитания.*

Based on the study of the current state of professional pedagogical preparation for activities aimed at improving schoolchildren's health the authors investigate the content of theoretical and methodological preparation of students in this area, outline the main ways of forming profession-related personality traits of a prospective teacher and work out concrete practical guidelines for preparing teachers for such activities.

***Key words:** physical education, physical culture education, physical training, means of physical education.*

Актуальність теми. Проблема погіршення здоров'я учнівської молоді, усвідомлення необхідності удосконалення фізичного виховання у загальноосвітніх школах вплинула на переосмислення підготовки майбутнього педагога до фізкультурно-оздоровчої діяльності, від результатів якої залежить гармонійний розвиток учнів, їх здібності, підготовка до самостійного життя, формування свідомого ставлення до проблеми свого здоров'я, оволодіння навичками здорового способу життя, організації корисного дозвілля й активного відпочинку, виховання потреби в систематичних заняттях фізичними вправами, прагнення до самовдосконалення, розвитку моральних і вольових якостей.

У зв'язку з цим актуальним є питання вдосконалення роботи вищих педагогічних навчальних закладів щодо створення таких умов, де майбутній педагог мав би відповідні можливості отримання загальних знань про певні інноваційні технології збереження й зміцнення здоров'я, формування професійних навичок упровадження цих технологій у навчально-виховний процес школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної готовності випускників вищих педагогічних навчальних закладів до впровадження технологій збереження й зміцнення здоров'я учнівської молоді присвятили свої дослідження В. Г. Ареф'єв, І. В. Бондар, О. Д. Дубогай, Т. Ю. Круцевич, Р. Т. Раєвський, М. О. Третьяк, Б. М. Шиян та інші. Разом з тим проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності, яка будувалася б на сучасних принципах, недостатньо висвітлена у наукових роботах.

За даними наукових публікацій, а також нашого дослідження можна стверджувати, що рівень сформованості у студентів знань, умінь і навичок організації фізкультурно-оздоровчої діяльності серед учнівської молоді певною мірою не відповідають вимогам сьогодення.

В умовах фізичного виховання необхідно здійснювати формування в студентів рухових умінь і навичок здорового способу життя, виконання профілактичних заходів у рамках професійно-прикладної фізичної підготовки, розвиток рухових якостей в аспекті загальної та спеціальної професійно-прикладної фізичної підготовки [2, с. 121], навчити студентів-педагогів організовувати та проводити фізкультурні та спортивно-масові заходи як під час навчально-виховного процесу в школі, так і поза ним у взаємодії зі школярами та їх батьками [1, с. 112; 3, 113].

Саме тому постає важлива проблема підготовки випускника, який повинен у повному обсязі володіти психолого-педагогічними і методичними знаннями в галузі фізичного виховання, бути готовим до свідомої творчої педагогічної діяльності не тільки з фахового предмета, але й володіти організаційними вміннями та навичками вести фізкультурно-оздоровчу роботу серед учнів загальноосвітніх шкіл та їх батьків.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності, які мають бути здатними ефективно впроваджувати в шкільні систему освіти дієві механізми здоров'язберігаючих технологій. Це передбачає поетапне, відповідно до курсів навчання, нарощування практичних умінь і навичок занять головними видами і формами фізкультурної діяльності, вдосконалення фізичних здібностей і властивостей особистості.

Виходячи із пріоритетності ідей збереження та примноження здоров'я дітей, ми цілком переконані, що саме свідоме й відповідальне ставлення студентів до власного здоров'я є об'єктивним шляхом упровадження фізкультурно-оздоровчих заходів у систему шкільної освіти. Тому найбільш реальною передумовою формування у них готовності до реалізації фізкультурно-оздоровчої діяльності може бути створення здоров'язберігаючого освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі на основі особистісно зорієнтованого змісту системи фізичного виховання студентів. Лише самодостатня особистість майбутнього вчителя, усвідомлюючи значущість оздоровчої, розвивальної шкільної освіти, здатна на основі знань вікових та психолого-педагогічних особливостей дітей, їх інтересів та потреб, здійснювати оздоровчий вплив, доцільно обираючи засоби фізичного вдосконалення та зміцнення здоров'я. При цьому у студентів потрібно виховувати активну життєву позицію, бажання засвоїти інноваційні здобутки у галузі фізичного виховання та оздоровлення школярів.

Основні положення нашої експериментальної роботи виходять зі специфіки професійної діяльності майбутнього вчителя, що має одноплановий характер, але поряд з цим потребує поєднання різноманітних педагогічних умінь та навичок і фізкультурно-оздоровчої діяльності, що є, на нашу думку, однією із складових його професіоналізму. Майбутній учитель має оволодіти різними методиками здоров'язбереження, адже весь навчально-виховний, що спрямований на всебічний гармонійний розвиток кожної дитини, повинен будуватися та організовуватися не одним учителем фізичної культури, а всім педагогічним колективом. Тому важливою особливістю діяльності кожного майбутнього вчителя закономірно повинна стати фізкультурно-оздоровча робота як системотворча основа виховання, навчання та розвитку школярів. Основна її цінність полягає у тому, що не формально, а дієво відбувається інтеграція змісту, актуалізація знань, умінь і навичок методики фізичного вдосконалення, усвідомлення студентами їх місця й ролі у процесі фахової підготовки. Зміст навчальної програми з фізичного виховання має оздоровче спрямування і є важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів. Він інтегрує в собі інформаційно-діяльнісний компонент всієї системи навчально-виховного процесу і сприяє створенню у вищому навчальному закладі здоров'язберігаючого освітнього простору.

Ми переконані у необхідності запровадження ідей здоров'язберігаючого простору в процесі професійної підготовки майбутнього учителя, що розуміється нами як функціональна система управління професійно-прикладною фізичною підготовкою студентів та професійно-прикладною діяльністю, яка забезпечить збереження їх здоров'я. Тому, враховуючи специфіку підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності, ефективність методичної основи (цілей, змісту, доцільний вибір засобів, форм та методів фізичного виховання, впровадження стратегічних і тактичних принципів навчання), має оцінюватися не лише з точки зору якості

фахової підготовки, але й їх впливу на стан здоров'я, а саме – наскільки вони слугують збереженню та примноженню здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл.

На основі цих теоретичних викладень нами були визначені питання організації, форм, структури, змісту методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності:

1. Організація спеціальної підготовки студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності здійснюється за рахунок корекції у бік фізичної та методико-теоретичної підготовки, навчальних програм з фізичного виховання.

Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх учителів передбачає перебудову фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах (зі специфічними цілями, змістом, технологіями), зорієнтовану на самореалізацію особистості студента і вмотивоване оволодіння знаннями, вміннями, навичками щодо фізкультурно-оздоровчої діяльності в учнівському колективі в контексті особистісно орієнтованої освіти, яка передбачає створення сприятливих умов для повноцінного прояву і розвитку фізичних якостей студентів відповідно до їх здібностей, нахилів, інтересу, зростання і набуття знань, умінь і навичок у вибраному виді спорту.

Важливим компонентом методико-теоретичної підготовки є формування у студентів культури здоров'я як складової загальної культури та формування оздоровчого світогляду. На цій основі майбутній учитель як зразок ціннісного ставлення до здоров'я та еталон оздоровчо-перетворювальної діяльності має стати взірцем для наслідування впровадження культури здоров'я в учнівської молоді.

2. Форми професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності: а) в процесі занять з фізичного виховання; б) у процесі професійної діяльності: під час проходження літньої педагогічної практики в таборі відпочинку та під час проходження педагогічної практики у школі; в) позааудиторна фізкультурно-оздоровча і спортивна робота.

У період навчання студенти повинні глибоко зрозуміти й засвоїти, що авторитет учителя багато в чому буде залежати від його фізичного розвитку, культури поведінки, ведення здорового способу життя, знань, умінь і навичок організувати з учнями ту чи іншу фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу. Дана вимога реалізується на основі активізації пізнавальної діяльності студента у ролі зацікавленого і рівноправного суб'єкта навчально-виховного процесу. Основним механізмом її реалізації є єдність цілей і способів впливу на студентів; врахування різних факторів і умов діяльності, що характеризуються рівноправними партнерськими взаємовідносинами між викладачем і студентами, студентами між собою; створення атмосфери доброзичливості та взаємодопомоги на принципах партнерства. Така взаємодія є інформаційно навантаженою за змістом, індивідуалізованою за формою, інтенсивною у часовому вимірі, мета якої полягає у забезпеченні поетапного (від курсу до курсу навчання) формування у майбутніх учителів професіоналізму, який виражає здатність у них до фізкультурної діяльності.

Процес професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначає дві взаємопов'язані та взаємозумовлені складові: аудиторну (базовий і варіативний компоненти фізичного виховання) та позааудиторну (індивідуальні самостійні заняття, заняття в спортивних секціях, оздоровчих групах тощо). Крім того, цей процес виражає: зміст здоров'язберігаючого середовища для освоення орієнтованого впливу на учасників педагогічної діяльності щодо нарощування їхнього професіоналізму; засоби залучення студентів до здоров'язберігаючої освіти, що позитивно впливає на зміну їхніх мотивів, цілей, дій, а відтак і на результат діяльності, розвиток мотивації та стимулів до самоосвіти і саморозвитку; критерії та показники сформованості готовності до фізкультурно-оздоровчої діяльності як визначальної умови вдосконалення їх професійної підготовки.

3. Зміст професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої роботи характеризується оптимальністю методичного забезпечення підготовки студентів до фізкультурної діяльності, що проявляється у раціональному виборі різноманітних форм організації занять з фізичного виховання, інноваційним базисом якому слугує ефективний пошук активних методів пізнавальної діяльності та професійно-практичне спрямування змісту навчально-виховного процесу з фізичного виховання.

У найбільш загальному вигляді мету професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності можна визначити як створення таких умов у вищих педагогічних навчальних закладах, які б сприяли розвитку осо-

бистісних якостей студентів при засвоєнні компонентів змісту фізичного виховання, який передбачає його перебудову зі специфічними цілями, змістом, технологіями, зорієнтованого на самореалізацію особистості студента і мотивоване оволодіння знаннями, вміннями й навичками щодо фізкультурної діяльності, розвиток та саморозвиток особистісних якостей студентів, що забезпечують їх здатність до професійної фізкультурно-оздоровчої діяльності серед учнівської молоді.

Таким чином, розв'язання цього завдання можна здійснити за умов переорієнтації всіх складових змісту процесу фізичного виховання студентів на поступове, поетапне нарощування та формування системи знань, умінь і навичок, досвіду здоров'ятворчої діяльності.

Професійна підготовка майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої роботи будується в процесі особистісно орієнтованої діяльності на заняттях з фізичного виховання, під час проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, на заняттях спортивних секцій тощо. Реальним кроком у вирішення цієї проблеми є запровадження моніторингу ціннісного ставлення студентів до свого здоров'я. За таких умов професійна підготовка майбутніх учителів полягає у формуванні знань, умінь та навичок, особистісних та професійно значущих якостей, що гарантують студенту після закінчення вищого педагогічного навчального закладу, створення в школах здоров'язберігаючого освітнього простору зі збереження та зміцнення здоров'я дітей. Таке завдання може вирішити учитель, що має авторитет серед учнівської молоді, який полягає у його фізичній підготовленості, виправці, культурі поведінки, веденні здорового способу життя, досягненнях в одному з видів спорту, наявності знань і умінь організувати з учнями фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи.

4. Методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями здійснюється у формі ознайомлення й вивчення теоретичних і методичних джерел, спортивної літератури, які стосуються цих питань. Вони доводяться до студентів у вигляді лекцій, бесід, інструктажів, навчально-методичних рекомендацій, посібників тощо.

Ці теоретичні викладки стали базою для розробки програми з фізичного виховання студентів за кредитно-модульною системою, одного із її модулів "Професійно-прикладна фізична підготовка студентів". Вона викладається під час занять з фізичного виховання і вдосконалюється у процесі позааудиторної та самостійної роботи студентів. Апробація цього модуля показала зростання рівня фізкультурно-спортивних знань і методичної підготовки студентів до фізичного самовдосконалення. У процесі подальшої практики у школах студенти ефективно застосовували свої надбання, що стали базовою основою для створення здоров'яформуючого середовища у загальноосвітніх школах.

На основі викладеного можна констатувати, що підготовка майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої діяльності в школі є невід'ємною частиною фізичного виховання студентів. Фізична підготовка студентів впливає, насамперед, на їх рівень свідомого ставлення до свого власного здоров'я і здоров'я оточення. І чим вище підніметься цей рівень, чим краще буде їх методична підготовка, тим ефективнішим стане відтворення фізкультурно-спортивних здобутків серед учнівської молоді. Але потрібно створити систему такої підготовки. І першими пробними частками такої системи може стати запровадження модуля "Професійно-прикладна фізична підготовка" на заняттях з фізичного виховання, а також різних форм позааудиторної фізкультурно-оздоровчої та самостійної роботи студентів.

Література

1. Волков В. Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді : навч. посіб. / В. Л. Волков. – К. : Освіта України, 2008. – 256 с.
2. Фотинюк В. Г. Теоретичні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця у процесі фізичного виховання / В. Г. Фотинюк // Фізичне виховання студентів у вищих навчальних закладах: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті вимог Болонської декларації : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2007. – 240 с.
3. Черняков В. В. Професійно-педагогічні якості вчителя фізкультури як умова ефективності виховного впливу на школярів / В. В. Черняков // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧДПУ, 2007. – Вип. 44. Серія "Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт" : збірник. – 504 с.